

Oko – budowa i własności

na podstawie literatury zebrała:
prof. B. Kostek

Źródła

- ◆ http://www.zdrowie.med.pl/oczy/anat_i_fizjo/a_oczy.html
- ◆ http://galaxy.uci.agh.edu.pl/~ergonom/ergonomia/nr_15.htm
- ◆ http://pl.wikipedia.org/wiki/Kolor_oczu#Czynniki_decyduj.C4.85ce_o_kolorze_oczu
- ◆ <http://www.swiatlo.tak.pl/pts/pts-oko-proces-widzenia.php>
- ◆ (<http://195.117.188.199/a4.htm>)
- ◆ <http://www.cs.bgu.ac.il/~icbv071/LectureNotes/ICBV-Lecture-Notes-12-Sensing-2-The-Human-Eye-1SPP.pdf>

Bibliografia

- ◆ W. Bułat: Zjawiska optyczne w przyrodzie, WSiP, W-wa 1987
- ◆ P. Duus: Diagnostyka topograficzna w neurologii, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, W-wa 1989.
- ◆ Sz. Jeleński: Lilavati, PZWS
- ◆ W. Skarbek: Metody reprezentacji obrazów cyfrowych, Akademicka Oficyna Wydawnicza, W-wa 1993.
- ◆ W. Z. Traczyk, A. Trzebski: Fizjologia człowieka z elementami fizjologii klinicznej, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, W-wa 1980.

Zagadnienia:

- ◆ budowa oka
- ◆ własności widzenia I
- ◆ rozdzielczość wzroku
- ◆ wady wzroku
- ◆ percepcja barw i odcieni
- ◆ bezwładność wzroku
- ◆ własności widzenia II

Budowa oka

- ◆ „Narząd wzroku jest wysoko zorganizowanym analizatorem zmysłowym, którego czynność polega na odbieraniu wrażeń promieniowania świetlnego.”

Budowa oka

- ◆ „Okulistyka” (z łacińskiego oculus = oko) lub „oftalmologia” (z greckiego ophtalmos = oko) jest to dział medycyny zajmujący się rozpoznawaniem i leczeniem chorób narządu wzroku.

Budowa oka

◆ **Układ wzrokowy**

Widzenie jest złożonym procesem fizyczno-psychicznym, który składa się z trzech etapów: przyjęcia (wychwycenia) bodźca, jego przewodzenia oraz zebrania i poznania go. Warunki te spełnia zbudowany i funkcjonujący prawidłowo układ wzrokowy.

- ◆ Układ ten składa się z umiejscowionej w oczodole gałki ocznej, która za pomocą siatkówki odbiera wrażenia wzrokowe, przekazując je poprzez drogi wzrokowe do korowych ośrodków wzrokowych mózgu.

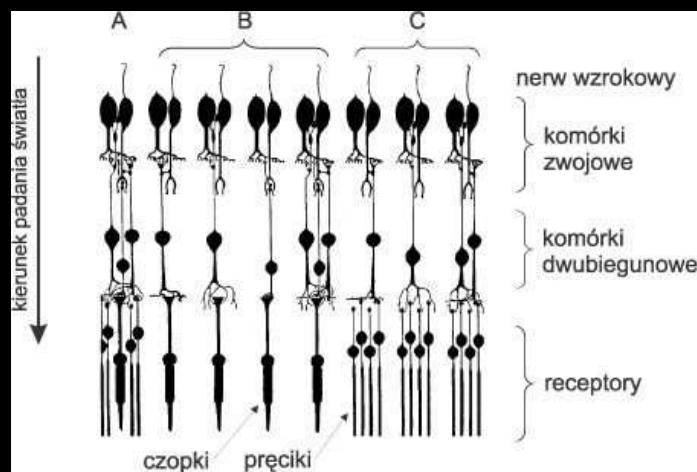
Budowa oka

- ◆ W korowych ośrodkach wzrokowych odbierane są i przetwarzane impulsy, a następnie przesyłane do dalszych ośrodków mózgowych, tak aby mózg zareagował odpowiednią czynnością na bodziec wzrokowy. Oczami odbieramy ok. 80% wszystkich informacji o otoczeniu i aż 10% kory mózgowej zaangażowanej jest w interpretację tych informacji.

Budowa oka

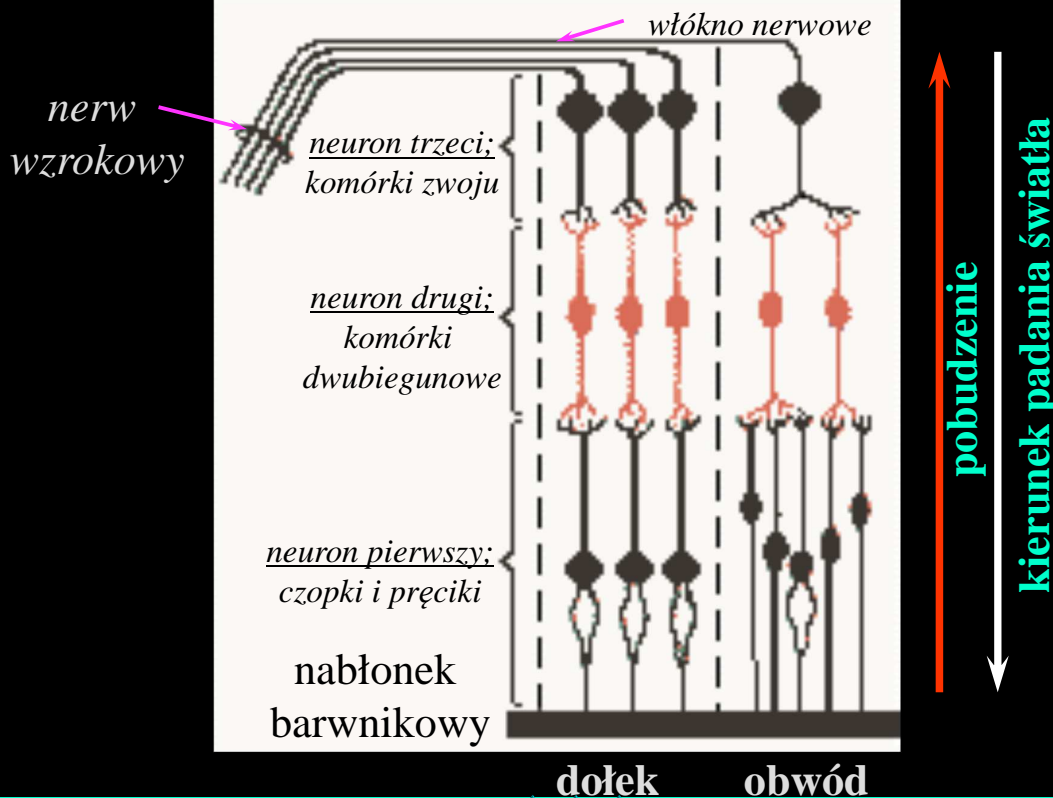
- ◆ Kora wzrokowa zajmuje ok. 60% całej kory mózgowej, uwzględniając wszystkie obszary zajmujące się reakcją na pobudzenie wizualne.

Budowa oka

Rys. 1 Uproszczony schemat budowy siatkówki oka
A - czopki i pręciki połączone do włókna nerwowego;
B - pojedyncze czopki połączone do włókna nerwowego;
C - grupa pręcików połączona do włókna nerwowego

Budowa oka

rys. 1. elementy nerwowe siatkówki

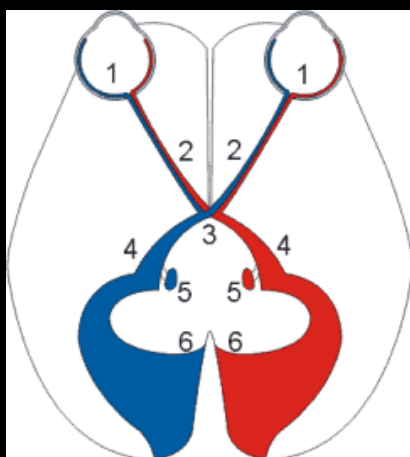
Połączenie oka z mózgiem

Sposób, w jaki siatkówka obu oczu, połączona jest z korą wzrokową półkul mózgowych w obu częściach mózgu, nie jest tak prosty, jak można by oczekiwać. Nerwy wzrokowe obu oczu łączą się bezpośrednio przed wejściem do wgłębienia czaszki, tworząc tak zwane skrzyżowanie wzrokowe. Później dzielą się one ponownie na dwa rozgałęzienia, tak zwane drogi wzrokowe, które łącząc się z ciałem kolankowatym bocznym prowadzą do obu części kory wzrokowej półkul mózgowych (rys. 2).

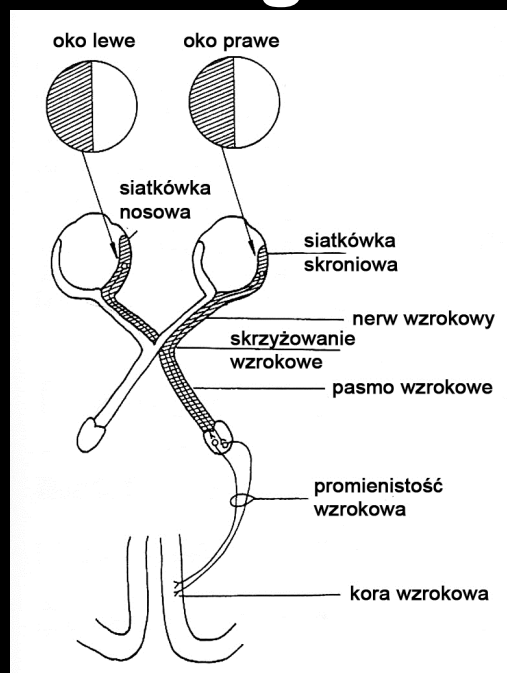
Połączenie oka z mózgiem

- ◆ Skrzyżowanie wzrokowe jest miejscem, gdzie nerw wzrokowy z każdego oka rozdziela się na dwie drogi wzrokowe w taki sposób, że każda z nich zawiera włókna wzrokowe pochodzące z obu oczu. W układzie tym lewa połowa kory wzrokowej przetwarza informacje wizualne pochodzące z lewej strony siatkówki obu oczu (prawa strona pola widzenia), natomiast prawa połowa kory wzrokowej zajmuje się prawą stroną każdej z siatkówek (lewa strona pola widzenia).

Połączenie oka z mózgiem

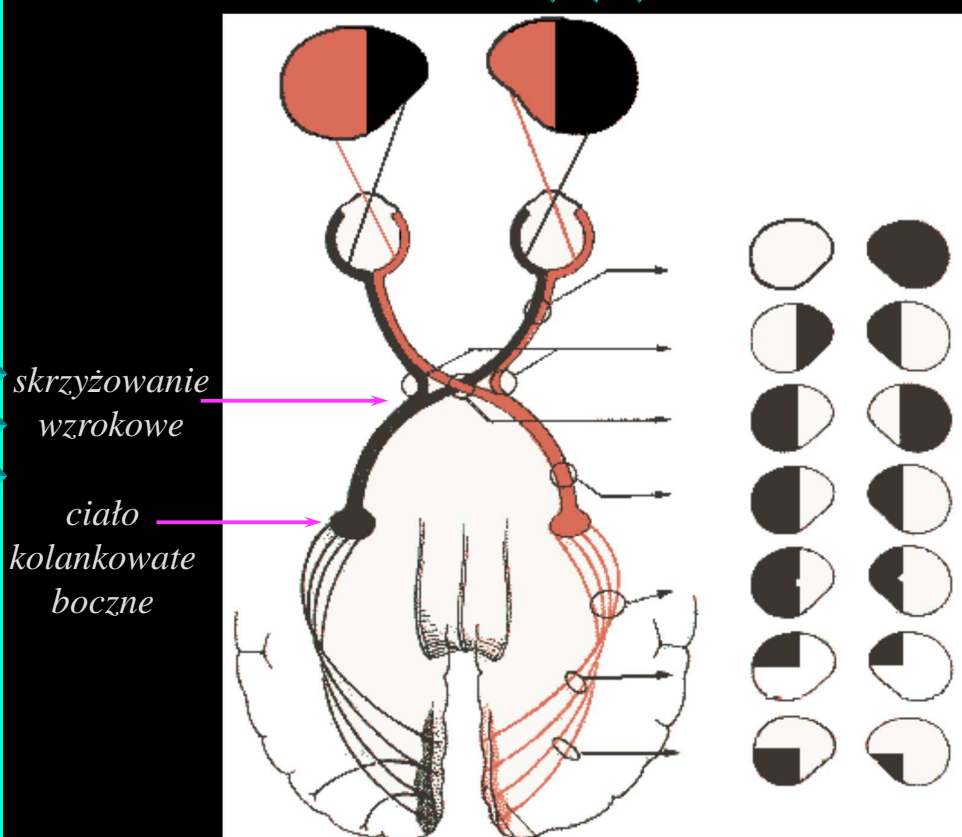
- ◆ Rys. 2. Schemat ideowy drogi wzrokowej, pokazujący jak siatkówki obu oczu są połączone z oboma półkami kory wzrokowej (1 - siatkówka, 2 - nerw wzrokowy, 3 - skrzyżowanie wzrokowe, 4 - droga (pasma) wzrokowa, 5 - ciało kolankowate boczne, 6 - kora wzrokowa)

Połączenie oka z mózgiem

- ◆ Każde włókno nerwowe tworzy połączenia pomiędzy jego końcem na siatkówce i szczegółowo zdefiniowanym miejscem w płatach potylicznych kory mózgowej. Z tego powodu możliwe jest przyporządkowanie określonej powierzchni siatkówki do punktów kory wzrokowej. Można zauważyć, że obszar żółtej plamki zajmuje proporcjonalnie o wiele większy region kory wzrokowej niż pozostałe obszary siatkówki.

Budowa oka

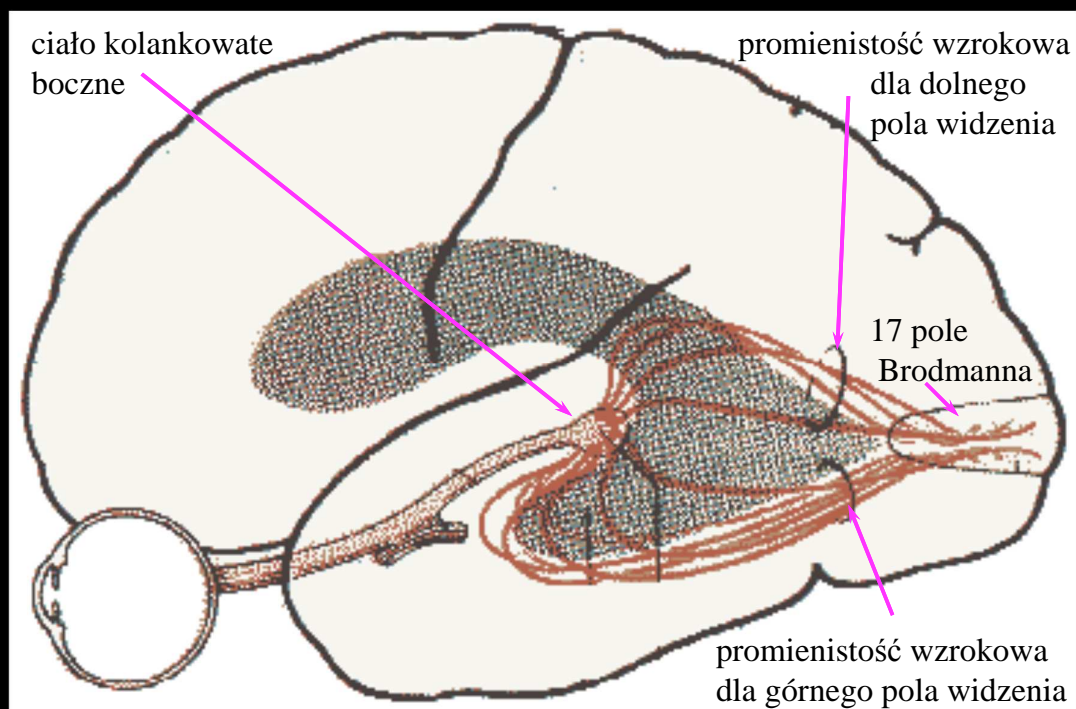

rys. 2'. droga wzrokowa

Połączenie oka z mózgiem

- ◆ Informacja z ciała kolankowatego bocznego zarówno z warstw wielkokomórkowych, jak i drobnokomórkowych przesyłana jest za pośrednictwem włókien nerwowych do kory wzrokowej. Pasko tych włókien tworzy promienistość wzrokową.

Budowa oka

rys. 3. promienistość wzrokowa

Budowa oka

- ◆ Szczyt oczodołu łączy się z jamą czaszki poprzez dwa otwory: kanał wzrokowy, z przebiegającym w nim nerwem wzrokowym wraz z tętnicą oczną, oraz szczelinę oczodołową górną. Przez tę szczelinę do oczodołu wchodzi wszystkie nerwy czaszkowe unerwiające m. in. gałkę oczną.
- ◆ **Powieki i aparat łzowy**
Powieki zamykają przedni otwór oczodołu, chroniąc gałkę oczną przed wysychaniem i urazami.

Budowa oka

- ◆ Ruch powiek rozprowadza płyn łzowy po powierzchni rogówki i spojówki, zapewniając oku stałe nawilżanie. Na brzegach powieki górnej i dolnej znajduje się około 100-150 rzęs, do ich mieszków uchodzą gruczoły łojowe i gruczoły rzęskowe (potowe). W pobliżu kąta przyśrodkowego (od strony nosa) obu powiek, na ich tylnej krawędzi, znajdują się punkty łzowe (górny i dolny), stanowiące początek kanalików łzowych, przez które odprowadzane są łzy do woreczka łzowego i następnie do nosa.

Budowa oka

◆ **Spojówka**

Spojówka (worek spojówkowy) jest cienką, delikatną błoną śluzową, która wyściela tylną powierzchnię obu powiek. Przechodzi ona następnie na gałkę oczną aż do rogówki, tworząc przy przejściu fałdy, zwane załamkami górnym i dolnym. Spojówka jest ściśle zrosnięta z podłożem tylko w jej części tarczowej, w załamkach posiada fałdy, a na powierzchni gałkowej jest lekko przesuwalna. Daje to możliwość swobodnych ruchów gałki ocznej (słabe unerwienie czuciowe spojówki).

Budowa oka

◆ **Mięśnie poruszające gałką oczną**

Gałkę oczną porusza sześć mięśni zewnętrznych oka. Cztery mięśnie proste: górny, dolny, wewnętrzny i zewnętrzny, których tylne przyczepy znajdują się daleko za gałką oczną. Natomiast przednie przyczepy są przymocowane do gałki ocznej w odległości przeciętnie 7 mm od rąbka, w położeniu zgodnym z ustawieniem wskazówki zegara kolejno na godzinie 12, 3, 6, 9. Odmienny i bardziej złożony jest przebieg mięśni skośnych, które warunkują odpowiednie ruchy oczu.

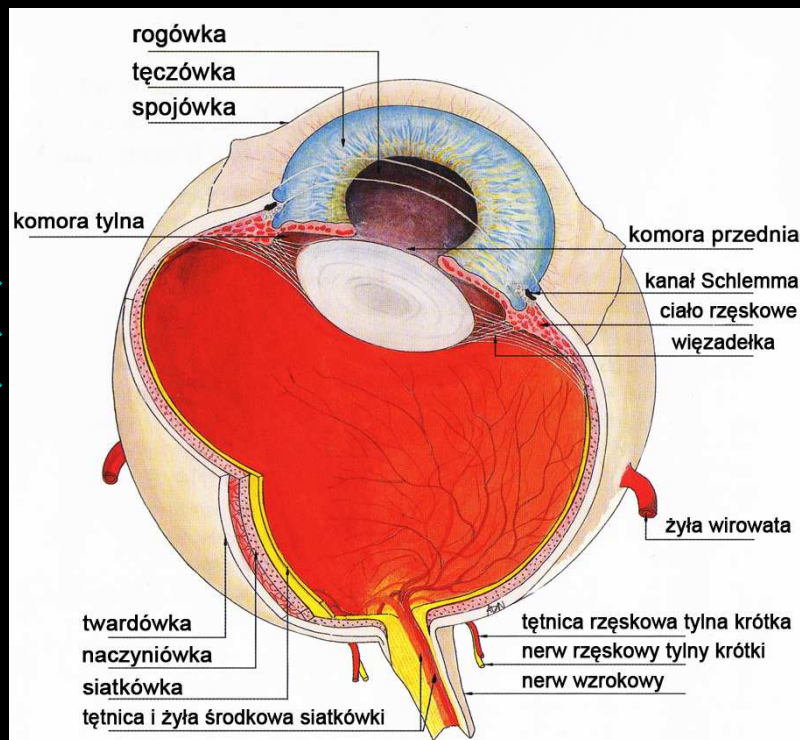
Budowa oka

- ◆ Powiekami poruszają zasadniczo dwa mięśnie: biegnący ze szczytu oczodołu do górnego brzegu tarczki dźwigacz powieki górnej z mięśniami tarczkowymi górnym i dolnym, które unoszą powiekę, oraz rozległy, leżący pod skórą powiek mięsień okrężny oka, który zamyka powiekę.

Budowa oka

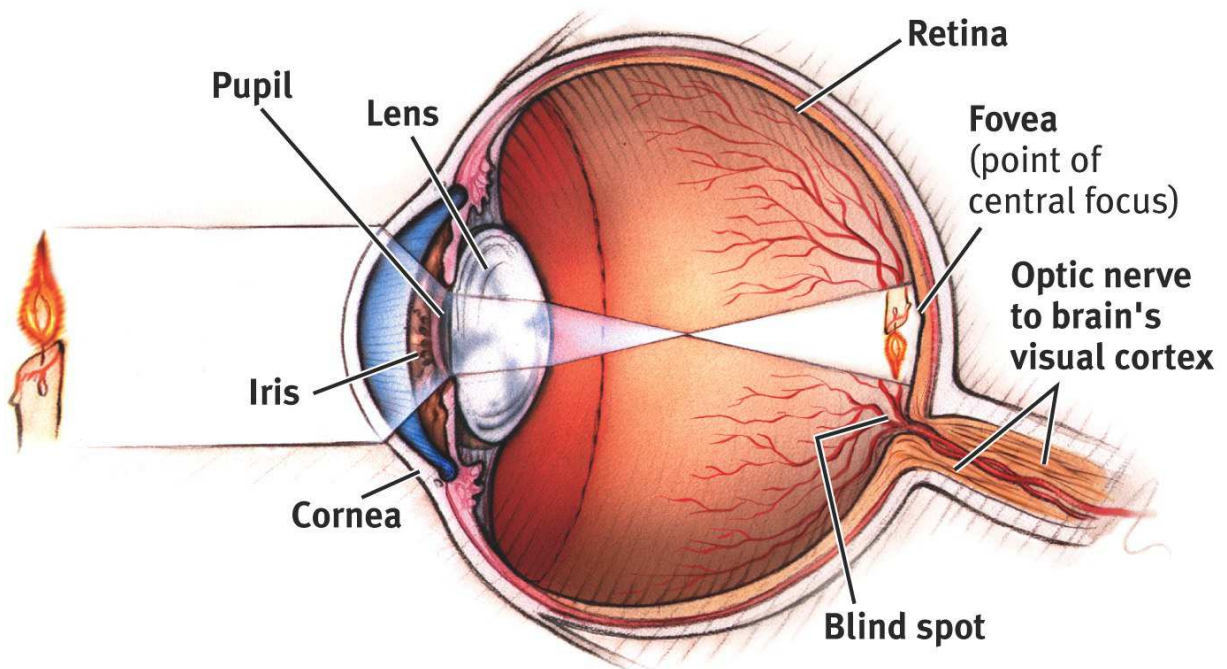
- ◆ **Budowa gałki ocznej**
Gałka oczna ma postać prawie kulistą, o przeciętnym wymiarze osi przednio-tylnej 25 mm, osi poziomej 23 mm, objętości 6,5 cm³ i masie 7 g. Zbudowana jest z trzech błon: zewnętrznej błony włóknistej (twardówka i rogówka), środkowej naczyniowej (tęczówka, ciało rzęskowe, naczyniówka) oraz wewnętrznej czuciowej (siatkówka).

Budowa oka

Rys. 4
Schemat
budowy oka

Budowa oka

◆ Rys. 4 Schemat budowy oka

Budowa oka

- ◆ Zewnętrzną włóknistą błonę stanowi biała, nieprzejrzysta, zbita tkanka oka, zwana twardówką (potocznie nazywana „białkiem oka”), która w swej części przedniej staje się przezroczysta i nosi nazwę rogówki. Pod twardówką od strony wewnętrznej oka znajduje się błona naczyniowa oka (dawniej zwana jagodówką), którą można podzielić na trzy części. Część przednią, widoczną przez rogówkę i dochodzącą do jej rąbka, nazywa się tęczówką. Ma ona różne zabarwienie i świadczy o kolorze oczu.

Budowa oka

- ◆ Druga część, już niewidoczna gołym okiem, bo schowana pod twardówką, to ciało rzęskowe oraz trzeci, tylny odcinek to naczyniówka. Siatkówka, najbardziej wewnętrzna błona oka, wyściela jedynie naczyniówkę.

Budowa oka

◆ Rogówka

Rogówka ma kształt wycinka kuli i przypomina szkiełko zegarkowe wprawione w twardówkę; średnica pozioma rogówki wynosi 12 mm, pionowa 11 mm. Rogówka jest najcieńsza w środku i jej grubość wynosi 0,6 mm, natomiast obwodowo przy rąbku około 1 mm. Część centralna rogówki, o średnicy 4 mm, jest bardzo regularna i kulista, i nazywa się częścią optyczną. Rogówka zbudowana jest z pięciu warstw.

Budowa oka

- ◆ Dzięki swoistej budowie rogówka w warunkach fizjologicznych jest przezroczysta, nie posiada naczyń krwionośnych, a odżywianie jej odbywa się z naczyń rąbka rogówki, z płynu komory przedniej oraz częściowo z łez. Rogówka jest bardzo silnie unerwiona czuciowo, dlatego też reaguje natychmiast bólem i łzawieniem na dotyk czy ciała obce, które znajdują się na jej powierzchni.

Budowa oka

- ◆ Poza funkcją ochronną, rogówka bierze udział w załamywaniu promieni świetlnych. Stanowi więc ona główną część układu optycznego oka, a siła łamiąca rogówki wynosi 42 dioptrie. Wadliwa łamliwość rogówki jest główną przyczyną tzw. wady refrakcji, którą trzeba wyrównywać szklami okularowymi.

Budowa oka

- ◆ **Twardówka**
Twardówka tworzy sztywną, nieprzezroczystą, białą zewnętrzną ścianę gałki ocznej. W części tylnej, w miejscu gdzie twardówka przechodzi w pochewkę nerwu wzrokowego, grubość jej jest największa i wynosi 1,3 mm. W części przedniej jest najcieńsza i jej grubość równa się 0,3 mm. Jest ona słabo unaczyniona i mało czuła.

Budowa oka

◆ Tęczówka

Tęczówka na swojej powierzchni jest nierówna, posiada liczne promieniste zagłębienia oraz okrężne bruzdy. W zależności od ilości barwnika tęczówka może mieć kolor szary, jasnoniebieski, zielonkawy lub brązowy. W środku tęczówki znajduje się czarny, okrągły otwór - źrenica. Szerokość źrenicy jest niezależna od naszej woli i zmienia się odruchowo pod wpływem rozmaitych bodźców, przede wszystkim w wyniku zmian natężenia światła.

Budowa oka

- ◆ Zwężona źrenica pod wpływem światła chroni oko przed nadmiernym olśnieniem. Zwężenie źrenicy w przypadkach wady refrakcji zmniejsza kręgi rozproszenia, co poprawia w pewnym stopniu wyrazistość widzianego obrazu.

Budowa oka

◆ Ciało rzęskowe

Ciało rzęskowe to silnie unaczyniony twór zbudowany głównie z mięśni gładkich, otaczający pierścieniowo obszar leżący za tęczówką, o szerokości 8 mm. Do jego wyrostków rzęskowych przyczepiają się więzadła Zinna, na których zawieszona jest **soczewka**. W zależności od skurczu lub rozkurczu mięśnia rzęskowego, **soczewka** zmienia swój kształt (akomoduje), co pozwala dostosować układ optyczny oka do różnych odległości. W nabłonku wyrostków rzęskowych produkowana jest bardzo ważna dla oka ciecz wodnista, regulująca przez swój stały przepływ odpowiednie ciśnienie oczne.

Budowa oka

◆ Naczyniówka

Naczyniówka leżąca pomiędzy twardówką a siatkówką składa się z gęstej sieci naczyń krwionośnych o różnej średnicy, rozdzielonych niewielką ilością tkanki łącznej oraz komórek barwnikowych i włókien elastycznych. Głównym zadaniem naczyniówki jest odżywanie zewnętrznych warstw siatkówki.

Budowa oka

◆ Ciało szkliste

Ciało szkliste wypełnia centralną część oka pomiędzy soczewką a siatkówką i stanowi 2/3 objętości gałki ocznej. Jest to przezroczysta, galaretowata substancja w 99% składająca się z wody, pozbawiona nerwów oraz naczyń krwionośnych. Rola ciała szklistego polega na utrzymaniu kształtu oka; ciało szkliste bierze też udział w załamywaniu promieni świetlnych oraz amortyzuje wstrząsy i ruchy; odgrywa też ważną rolę w regulacji ciśnienia wewnątrzgałkowego.

Budowa oka

◆ Ciało szkliste

Z wiekiem następuje zwyrodnienie ciała szklistego, a związane z tym zmiany fizykochemiczne powodują u wielu osób spostrzeganie jaśniejszych lub ciemniejszych tworów, tzw. muszek latających. Także z wiekiem ciało szkliste obkurcza się i może odłączyć się od tylnego bieguna oka. Zwyrodnienie włóknikowe i tworzenie się pustych jam występuje u 34% ludzi pomiędzy 10 a 40 rokiem życia, odłączenie tylne ciała szklistego pojawia się u 6% ludzi po 50 roku życia, natomiast między 60 a 70 rokiem życia aż u 65% pacjentów.

Budowa oka

◆ Soczewka

W części przedniej oka, pomiędzy tęczówką a ciałem szklanym, znajduje się soczewka. Jest to przezroczysty, dwuwypukły twór, silnie załamujący światło. Najbardziej zewnętrzną częścią soczewki jest jej włóknista torebka, wewnątrz której umieszczona jest jej miękka część korowa oraz twardsze, powstające po 20 roku życia, jądro. Z wiekiem jądro twardnieje, staje się większe i zabarwia się stopniowo na kolor żółto-brunatny.

Budowa oka

◆ Soczewka

W związku z tym zmienia się współczynnik załamania światła (może powstać tzw. krótkowzroczność soczewkowa) oraz pojawiają się trudności w rozpoznawaniu niektórych barw (starsi ludzie słabo rozpoznają kolor niebieski, widząc jakby przez żółty filtr). Dzięki odpowiedniemu zawieszeniu, w zależności od stanu napięcia obwódki rzęskowej - regulowanego przez mięśnie ciała rzęskowego - zmienia się kształt soczewki na bardziej płaski lub wypukły. Zjawisko to nazywa się akomodacją lub nastawnością.

Budowa oka

◆ Soczewka

Jest to więc zdolność przystosowywania się układu optycznego oka do ostrego widzenia z różnych odległości. Z wiekiem czynność ta ze względu na stwardnienie soczewki znacznie maleje. Przykładowo, w wieku 5 lat wielkość akomodacji wynosi aż 20 dioptrii, w wieku 20 lat spada do 10 dioptrii, a w wieku 70 lat równa jest zeru. Dlatego też starsi ludzie muszą uzupełniać ten brak akomodacji noszeniem szkieł plusowych do patrzenia z bliska.

Budowa oka

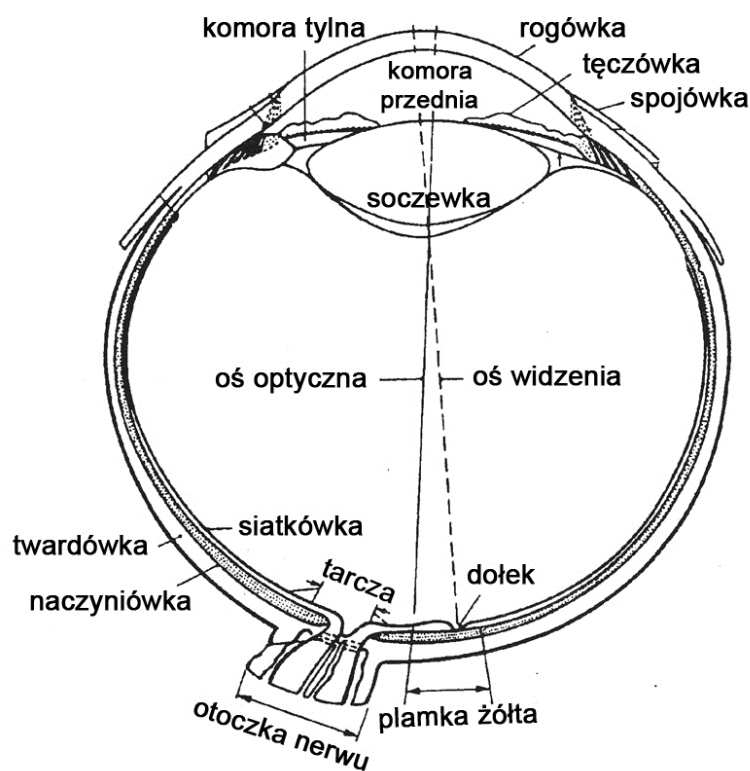
◆ Siatkówka

Siatkówka to najbardziej wewnętrzna błona gałki ocznej, przylegająca mocniej do naczyńówki tylko w okolicy nerwu wzrokowego oraz z przodu przy ciele rzęskowym. W pozostałych miejscach przyłożona jest lekko do podłoża, przyciskana od wnętrza oka przez ciało szkliste; od zewnątrz łączy się z naczyńówką.

Budowa oka

- ◆ Budowa histologiczna **siatkówki** jest bardzo złożona, jej grubość wynosi 0,15 - 0,18 mm i składa się z dziesięciu warstw. W obrębie tzw. bieguna tylnego oka znajduje się dołek środkowy, leżący w obszarze plamki (żółtej), czyli małej, beznacyniowej przestrzeni siatkówki. Dołek środkowy jest małym zagłębieniem w plamce przystosowanym do najostrzejszego widzenia.

Budowa oka

rys. schemat poprzeczny gałki ocznej

Budowa oka

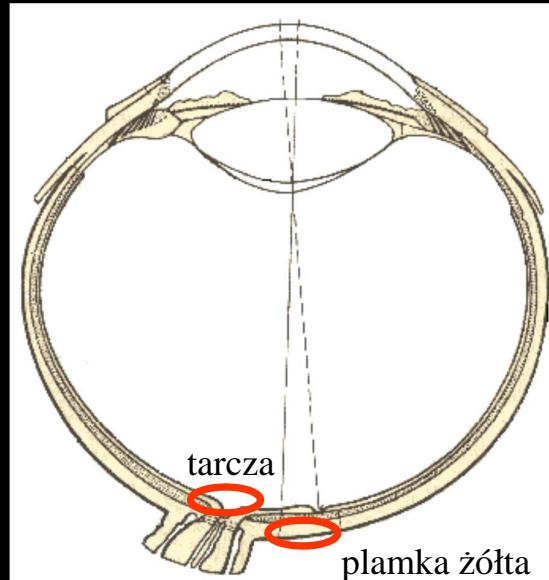
- ◆ Drugim ważnym elementem dna oka jest tarcza nerwu wzrokowego, leżąca 2 mm od plamki w kierunku nosowym. Jest to skupisko przede wszystkim komórek nerwowych biegnących z siatkówki, które, zbierając się na tarczy, tworzą nerw wzrokowy. Nerw wychodzi z oczodołu przez kanał nerwu wzrokowego i, krzyżując część swych włókien, dociera do mózgu. Tarczę nerwu wzrokowego widzi się jako różowo-żółtawy krążek, o średnicy 1,5 mm, z centrum którego wychodzą naczynia tętnicze siatkówki, a wchodzi naczynia żyłne.

Budowa oka

- ◆ **Plamka ślepa (Plamka Mariotte'a)**
Jest to pusta przestrzeń w polu widzenia, spowodowana tym, że na niewielkim obszarze siatkówki nie występują elementy percepcyjne (czopki i pręciki). Odpowiada to tarczy nerwu wzrokowego (skupieniu włókien nerwowych w obrębie siatkówki). Gdy promienie świetlne zogniskują się na plamce ślepej, występuje niewidzenie małego wycinka z pola widzenia. Jest to zjawisko normalne.

Budowa oka

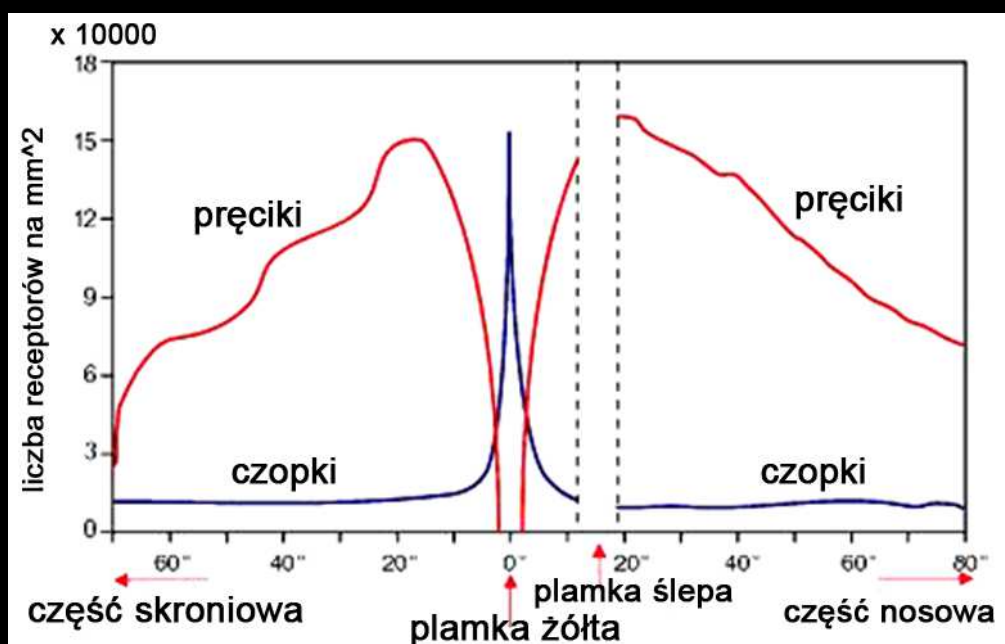
- ◆ plamka ślepa Mariotte'a - tarcza nerwu wzrokowego, znajduje się około 4 mm od plamki żółtej

Budowa oka

- ◆ W siatkówce odbywa się szereg skomplikowanych procesów fizycznych i biochemicznych, przetwarzających bodziec świetlny na bodziec nerwowy, który przesyłany jest dalej do korowych ośrodków wzroku. Najważniejsze w tym procesie są składniki światłoczułe zajmujące zewnętrzną warstwę siatkówki – ok. 7 mln czopków i 130 mln pręcików. Pręciki znajdują się głównie na obwodzie siatkówki, a w miarę zbliżania się do plamki wzrasta liczba czopków tak, że w obrębie dołka środkowego znajdują się tylko same czopki.
- ◆ Fotoreceptory pod wpływem światła ulegają **HIPERPOLARYZACJI**.

Budowa oka

Rys.5 Rozkład pręcików i czopków na siatkówce oka

Budowa oka

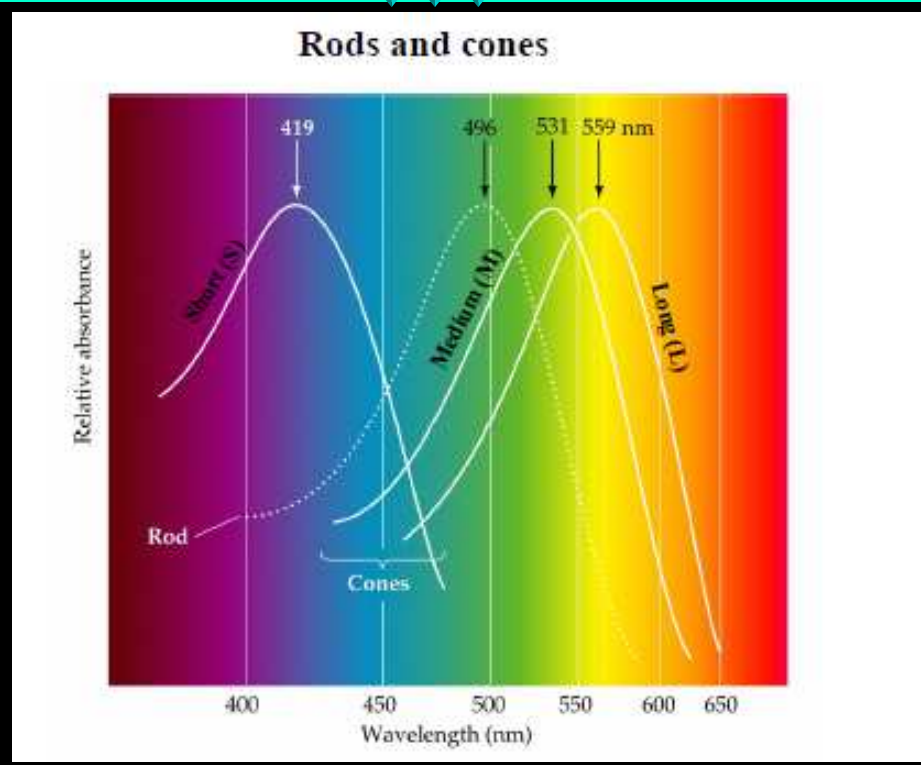
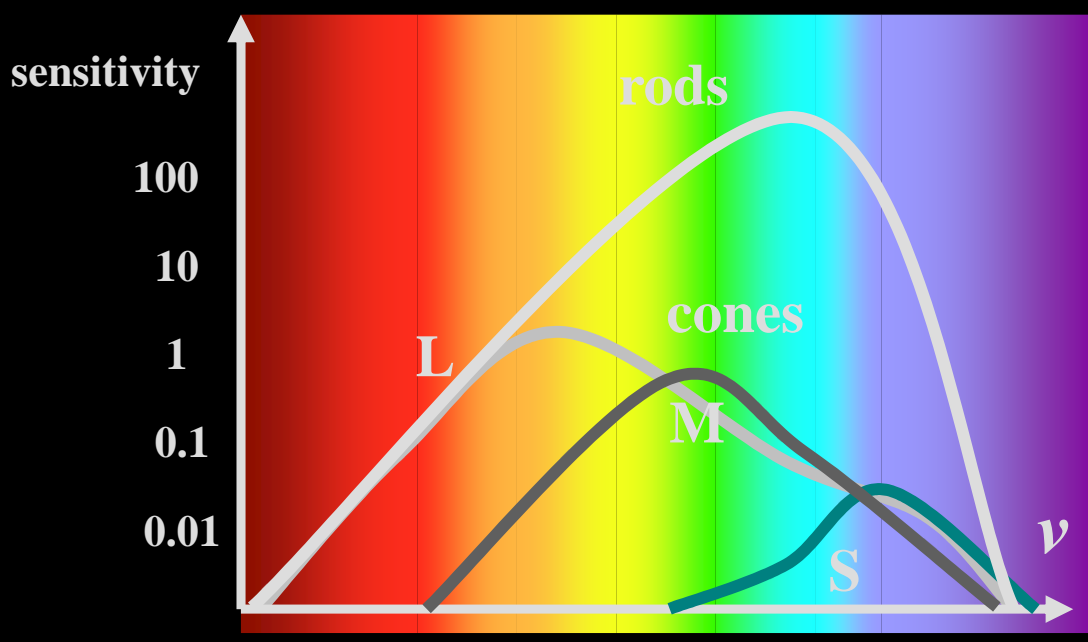
- ◆ Czopki (jodopsyna) występują rzadko na powierzchni całej siatkówki, ale są gęsto upakowane w żółtej plamce (rys 5). Inaczej niż pręciki (rodopsyna), każdy czopek w dołku środkowym jest połączony indywidualnie z mózgiem. Rezultatem tego jest wysoka zdolność rozdzielcza. Z drugiej strony wrażliwość na światło jest o wiele niższa dla czopków niż dla pręcików. Z tego powodu, przy poziomach luminancji 3,5 cd/m² i mniejszych, czopki stopniowo przestają działać.

Budowa oka

- ◆ Punkt maksymalnej czułości czopków występuje dla fali o długości 555 nm (kolor jasno-żółty). Przy bardzo niskim poziomie oświetlenia, gdy czopki przestają już funkcjonować, działanie przejmują pręciki. Kolory niebieskie stają się wtedy jaśniejsze w porównaniu z barwami czerwonymi.
- ◆ Zjawisko to zostało odkryte w 1825 roku przez czeskiego fizjologa o nazwisku Johann Evangelista Purkinje i jest od tego czasu zwane zjawiskiem Purkinjego (w literaturze można również spotkać określenia "przesunięcie Purkinjego" oraz "objaw Purkinjego").

Budowa oka

- ◆ Wyróżnia się trzy typy czopków, z których każdy ma inną charakterystykę widmową, czyli reaguje na światło z innego zakresu barw.
 - Czopki typu L (Long, fale o najdłuższe, do ok. 564 nm, kolor czerwony (czerwono-żółte):
 - Czopki typu M (Medium, fale średniej długości ok. 534 nm, kolor zielony, zielonoczułe)
 - Czopki typu S (Short, fale najkrótsze ok. 420 nm, kolor niebieski, niebieskoczułe, 3-5%)
- ◆ Czopki (ang. cons) występują w nieregularnych skupiskach, a najmniej jest czopków niebieskich. Wrażliwość na daną długość fali zależy od rodzaju barwnika światłoczułego.

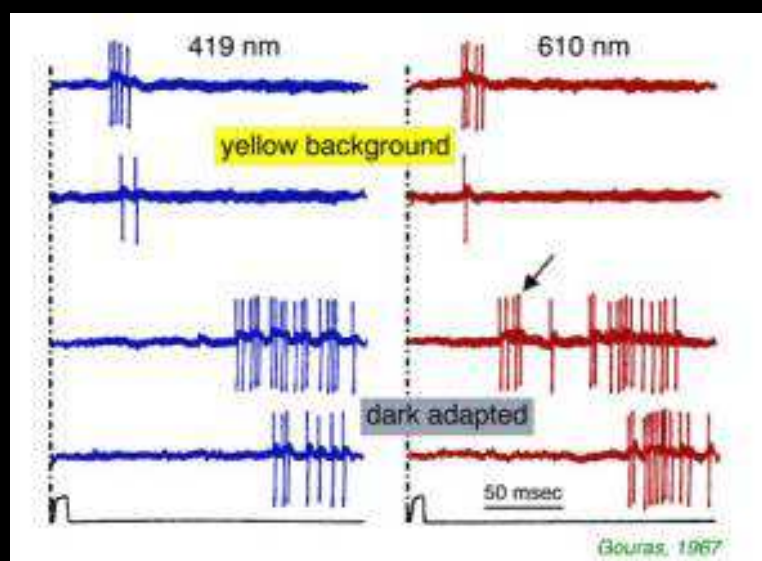

<http://www.cs.bgu.ac.il/~icbv071/LectureNotes/ICBV-Lecture-Notes-12-Sensing-2-The-Human-Eye-1SPP.pdf>

Budowa oka

- ◆ Czulość fotoreceptorów jest zróżnicowana, pręciki reagują na pojedynczy kwant fali świetlnej, zaś czopki są dużo mniej wrażliwe i do pobudzenia potrzebne jest 100 kwantów.
- ◆ Czas zadziałania pręcików jest dłuższy o ok.1/10 sekundy w porównaniu do reakcji czopków.
- ◆ Sygnały od pręcików rozchodzą się wolniej niż sygnały od czopków, uwidacznia się to na przykładzie czasu reakcji w przypadku jazdy samochodem w nocy, przy słabym oświetleniu, jest on znacząco dłuższy (por. rys. A.29 i A.30)
- ◆ (źródło: <http://195.117.188.199/a4.htm>)

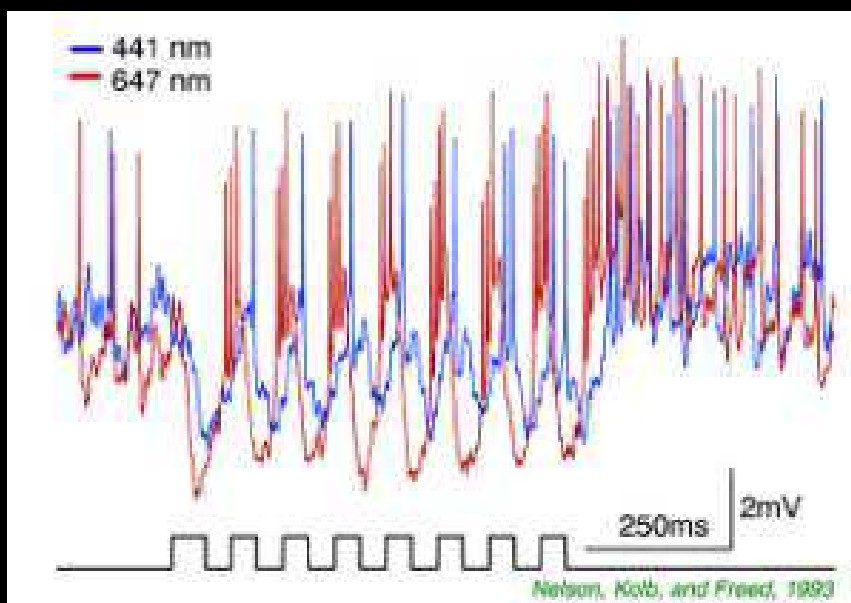
Budowa oka

Rys. A. 29 . Porównanie czasu reakcji komórki zwojowej w przypadku stymulacji „preferowanym” przez pręciki (419nm) i czopki (610nm) światłem, przy żółtym tle oraz po adaptacji do ciemności.

(źródło: <http://195.117.188.199/a4.htm>)

Budowa oka

Rys. A. 30 . Opóźnienie reakcji pręcików względem reakcji czopków (na przykładzie siatkówki kota).

(źródło: <http://195.117.188.199/a4.htm>)

Własności widzenia

- ◆ Czynnością czopków jest widzenie kształtu i barw przedmiotów w jasnym oświetleniu, zaś czynnością pręcików jest przystosowanie oka do słabych oświeśleń i rozróżnianie zarysów przedmiotów. Tak więc widzenie plamkowe pozwala na dokładne rozpoznanie szczegółów, kształtu i barwy, zaś widzenie obwodem siatkówki daje orientację w przestrzeni.

Własności widzenia

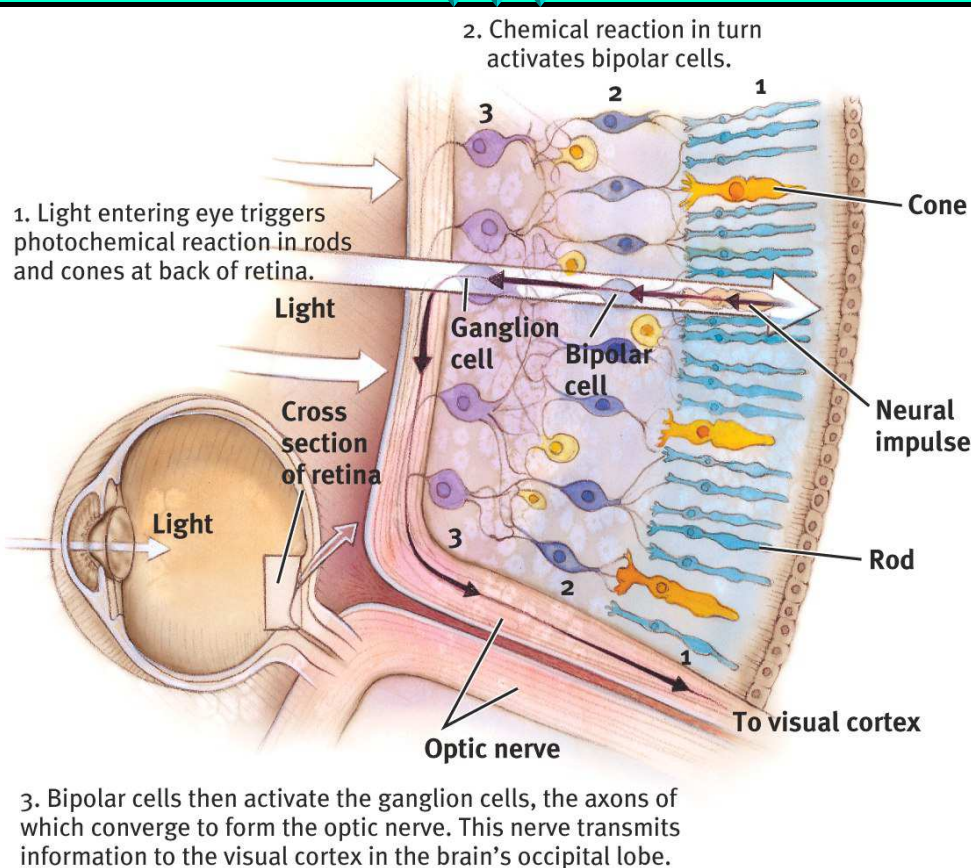
- ◆ układ receptorów czopkowych
 - odpowiada za dokładne widzenie drobnych kształtów przedmiotów
 - umożliwia widzenie barwne
 - zapewnia najwyższą ostrość wzroku
- ◆ percepcja czopkowa zachodzi jedynie przy dobrym oświetleniu - *widzenie fotopowe*

Własności widzenia

- ◆ system pręcików
 - pozwala na rozróżnianie zarysów przedmiotów
 - zapewnia orientację przestrzenną
 - umożliwia odbieranie bodźców przy minimalnym oświetleniu
- ◆ percepcja pręcików zachodzi przy słabym oświetleniu - *widzenie skotopowe*

Mechanizm widzenia

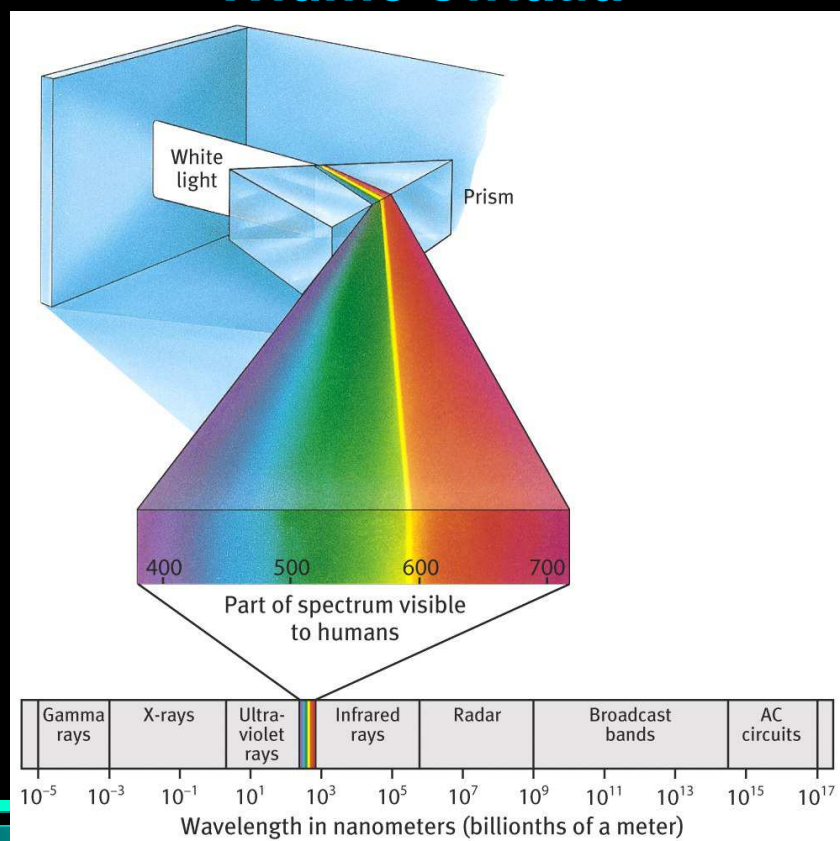
- ◆ Proces widzenia ma charakter elektrochemiczny. Kiedy w siatkówce komórki pręcikowe lub czopki zostają pobudzone światłem, to chemiczna kompozycja pigmentu zmienia się chwilowo. Powoduje to bardzo mały prąd elektryczny, który przechodzi do mózgu poprzez włókna nerwowe. Około 100 pręcików jest połączonych z pojedynczym włóknem nerwowym (patrz rys). W efekcie tego grupy pręcików są wysoce światłoczułe z powodu efektu sumowania się ich stymulacji. Z drugiej strony, ostrość jest niska, ponieważ mózg nie potrafi rozróżnić pojedynczych pręcików w grupie. W warunkach widzenia wyłącznie pręcikowego otrzymuje się raczej zamazany obraz. Pręciki nie rozróżniają kolorów, ale wrażliwość pigmentu pręcika różni się dla różnorodnych kolorów widmowych.

Własności widzenia

Oko odbiera tylko część promieniowania nań padającego. Związane jest to z własnościami fizyko-chemicznymi rogówki, czopków i pręcików. Odbieramy zatem tylko światło, które mieści się w zakresie tzw. okna optycznego. Okno optyczne to przedział długości fali elektromagnetycznej (światła) od ok. 400nm (co odpowiada światłu o barwie fioletowej) do ok. 700nm (co odpowiada światłu o barwie czerwonej). Powyżej długości 700nm znajduje się niewidoczna dla człowieka podczerwień, a poniżej 400nm, również niewidoczny, ultrafiolet.

Widmo światła

Własności widzenia

- ◆ Promieniowanie, które wniknie do oka w różnym stopniu wywołuje reakcje elektrochemiczne w czopkach i pręcikach stając się źródłem bodźców.
- ◆ Najwyższa czułość oka w punktach 550nm i 510nm, malejącą wraz z oddalaniem się od tych maksimumów, aż do osiągnięcia wartości zero na krańcach okna optycznego - jest to jednoznaczne ze ślepotą oka na światło o danej długości fali.
Przyjmuje się maksimum czułości czopków na 550 nm, a pręcików na 510 nm.

Percepcja barw i odcieni

- ◆ za widzenie barw odpowiedzialne są fotoreceptory czopkowe
- ◆ teoria Younga-Helmoltza zakłada, że siatkówka posiada trzy różne rodzaje elementów światłoczułych
- ◆ relacja między wzbudzeniem w trzech różnych elementach odpowiada wrażeniu barwy, suma odpowiada jasności

Percepcja barw i odcieni

- ◆ Przy bardzo niskim poziomie oświetlenia, gdy czopki przestają już funkcjonować, działanie przejmują pręciki. Kolory niebieskie stają się wtedy jaśniejsze w porównaniu z barwami czerwonymi. Zjawisko to zostało odkryte w 1825 roku przez czeskiego fizjologa o nazwisku Johann Evangelista Purkinje i jest od tego czasu zwane zjawiskiem Purkinjego (w literaturze można również spotkać określenia "przesunięcie Purkinjego" oraz "objaw Purkinjego").

Percepcja barw i odcieni

- ◆ „zielen i błękit wzmacniają swoje barwy w półcieniu, a czerwień i żółć zyskują na barwie w swych oświetlonych częściach”
- ◆ objaw Purkinjego - barwa czerwona wydaje się być jaśniejsza podczas widzenia przy dobrym oświetleniu, a niebieska przy słabym świetle
- ◆ podczas widzenia przy dobrym świetle siatkówka jest bardziej wrażliwa na długofalowe barwy światła, a podczas ciemności na krótkofalowe

Rozdzielczość wzroku

- ◆ średnica plamki żółtej: 0,475 mm
- ◆ średnica receptora czopkowego: 4,6 μm
- ◆ rozdzielczość oka = $1'$ (1 minuta = $1/60^\circ$)
- ◆ *Rozdzielczość oka* - najmniejsza odległość między dwoma punktami, które można odróżnić okiem jako dwa oddzielne punkty
- ◆ *Normalna wartość progowa percepcji wzrokowej* - kąt widzenia równy 5 minutom, przy którym można rozróżniać szczegóły przedmiotów

Budowa oka

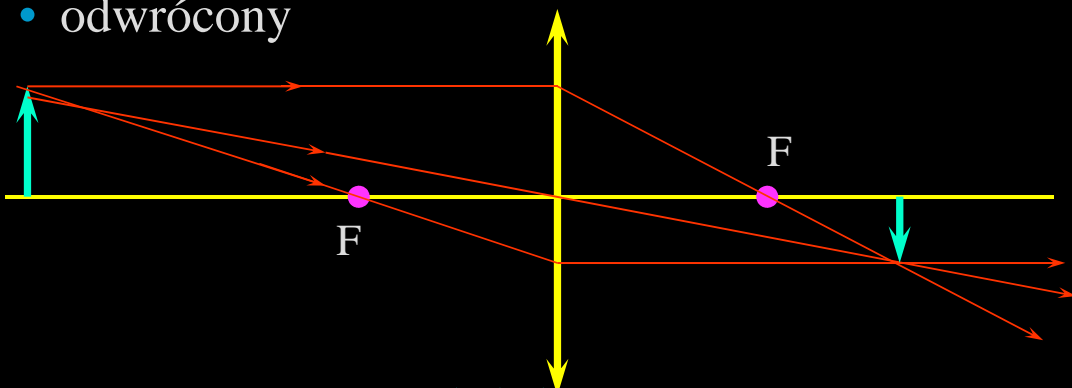
- ◆ Siatkówka ma połączenia nerwowe z całym układem mięśniowo-szkieletowym, pozwala to na odruchową reakcję ustroju pod wpływem bodźca wzrokowego, np. uchylenie się przed spadającym na nas przedmiotem, zwężenie źrenicy pod wpływem olśnienia i odwrócenie głowy od źródła światła z zamknięciem powiek.

Własności widzenia

- ◆ ŚWIAT DO GÓRY NOGAMI...
Obraz przedmiotu na siatkówce jest odwrócony "do góry nogami", co wynika z fizycznej budowy oka (soczewka odwraca obraz). W pierwszych dniach życia mózg człowieka uczy się widzieć prawidłowy obraz obracając go, aby w późniejszym życiu robić to automatycznie. Oznacza to, że niemowlę widzi świat "postawiony na głowie" i dopiero po pewnym czasie zaczyna widzieć normalnie (jest to przyczyną niezbyt dobrej koordynacji ruchowej u niemowląt).

Własności widzenia

- ◆ obraz tworzony na siatkówce jest:
 - rzeczywisty
 - zmniejszony
 - odwrócony

Budowa oka

◆ układ optyczny:

- soczewka o zmiennej ogniskowej
- przesłona regulująca ilość światła dostającego się do wnętrza oka

◆ oko ma kształt kuli, której średnica wynosi:

- dla noworodka - 16 mm
- dla osoby dorosłej - od 22,5 mm do 25 mm

Budowa oka

◆ Refrakcja

Gałkę oczną można porównać do aparatu fotograficznego, gdzie obiektywem jest układ łamiący (optyczny) oka, a błoną, na której powstają obrazy, jest siatkówka. Zdolność i siła (określana w dioptriach) załamania promieni świetlnych przez układ optyczny oka nazywa się łamliwością lub refrakcją.

Budowa oka

◆ Refrakcja

Wiązka promieni wpadająca do oka i dążąca do siatkówki musi przejść przez cały układ optyczny oka (rogówka, komora przednia, soczewka i ciało szkliste) i na poszczególnych jego elementach ulega załamaniu. W układzie tym rogówka najsilniej załamuje światło i na nią przypada $2/3$ mocy optycznej. Drugim ważnym elementem jest soczewka, która w spoczynku ma $1/3$ mocy optycznej. Pozostałe ośrodki optyczne oka nie mają tak istotnego znaczenia w refrakcji oka.

Budowa oka

◆ Wada refrakcji

Jest to wada wzroku nie pozwalająca promieniom świetlnym na skupianie się w pojedynczym ognisku na siatkówce. Do wad wzroku zalicza się krótkowzroczność, dalekowzroczność z ich odmianą astygmatyzmem.

Wady refrakcji ocenia się wykonując skiaskopię lub autorefraktometrię (komputerową).

Budowa oka

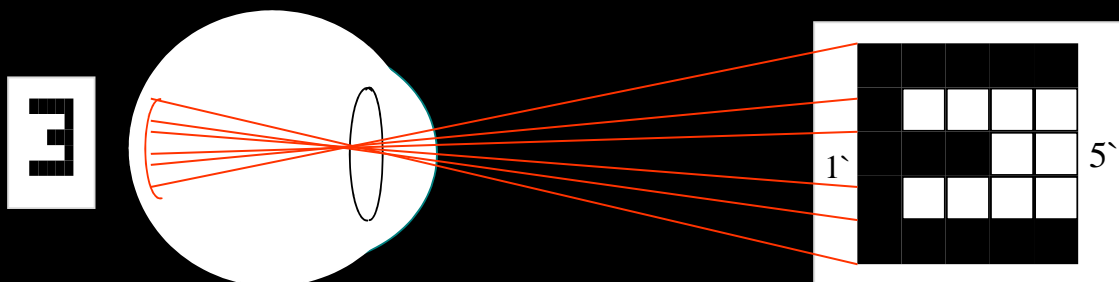
◆ Miarowość (emmetropia)

Prawidłowe załamывanie światła w oku nazywa się miarowością. Promienie równoległe wpadają do oka i po załamaniu przez układ optyczny ogniskują się na siatkówce. Tylko w takim przypadku obraz będzie ostro i wyraźnie widziany przez człowieka.

Rozdzielczość wzroku

◆ badanie ostrości wzroku

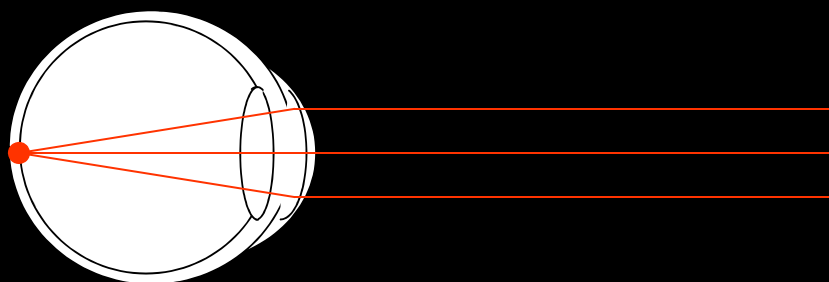
- znaki optometryczne na tablicy Snellena
- cały znak jest widziany pod kątem $5'$
- szczegół znaku jest widoczny pod kątem $1'$

Wady wzroku

◆ oko prawidłowo widzące

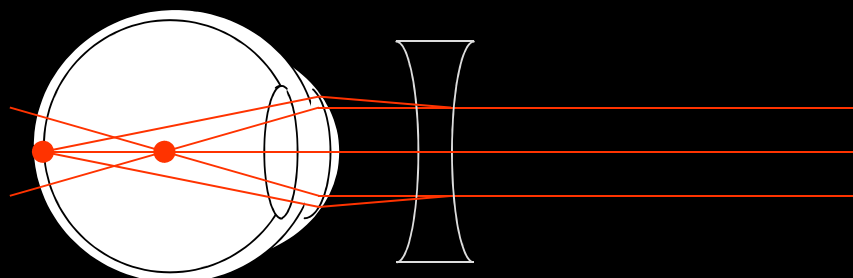
- promienie światła załamane w układzie optycznym skupiają się na siatkówce

Wady wzroku

◆ oko krótkowzroczne

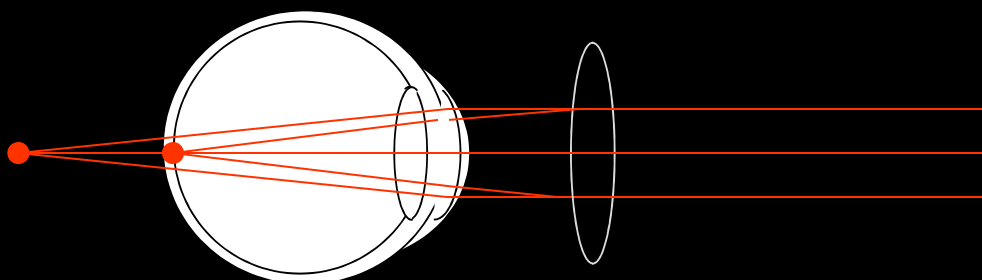
- promienie światła załamane w układzie optycznym ogniskują się przed siatkówką
- soczewka rozpraszająca przesuwa ognisko na siatkówkę

Wady wzroku

◆ oko dalekowzroczne

- promienie załamane w układzie optycznym ogniskują się poza siatkówką
- soczewka skupiająca przesuwa ognisko na siatkówkę

Wady wzroku

◆ układ niezborny - astygmatyzm

- w układzie niezbornym krzywizny załamania różnią się między sobą
- nie istnieje jedno ognisko dla promieni załamanych w układzie
- przyczyną niezborności może być zmiana sferyczna kształtu rogówki na formę jajowatą
- niezborność koryguje się soczewkami cylindrycznymi (kształt wycinka walca) lub torycznymi (o powierzchni wycinka beczki)

Własności widzenia

Ostrość widzenia – rozpoznawanie obserwowanych szczegółów. Punktem odniesienia jest możliwość rozpoznawania dwóch elementów (punktowych) pod kątem 1 minuty łukowej z odległości 5 m, lub 10 sekund kątowych widzianej z odległości 10 m. Ostrość widzenia zmienia się wraz z warunkami ciążenia. Przy braku ciążenia ostrość jest największa, gdyż warunki te ułatwiają ciągłą oscylację gałki ocznej (tzw. fiksacja).

Własności widzenia

Akomodacja, czyli zdolność nastawcza układu optycznego oka (soczewki) umożliwiająca widzenie ostre z różnej odległości. Przyjmuje się dwa charakterystyczne położenia soczewki:

- punkt bliży, czyli najbliższy punkt o dobrej ostrości oka (ok. 10 cm),
- punkt dali, czyli najdalszy punkt o dobrej ostrości oka (ok. 6 m).

Na akomodację ma wpływ: wiek, zmęczenie i natężenia oświetlenia, punkt dali się przybliża, a bliży – oddala. W zależności od wieku punkt bliży kształtuje się następująco:

Własności widzenia

- ◆ Mechanizm akomodacji u człowieka:
 - zmiana kształtu soczewki oka, a wskutek tego zmiana jej ogniskowej, a więc – zmiana jej zdolności skupiającej
- ◆ Skupienie wzroku na obiekcie znajdującym się daleko – wskutek rozluźnienia mięśnia rzęskowego, które skutkuje napięciem wiązadeł połączonych koncentrycznie z brzegiem soczewki i w efekcie jej splaszczanie
- ◆ Skupienie wzroku na obiekcie znajdującym się blisko – na skutek skurczu mięśnia rzęskowego, zwolnienia wiązadeł i zaokrąglenia soczewki

Własności widzenia

- ◆ O jakości widzenia decydują właściwości narządu wzroku, cechy sygnału i czynniki fizyczne środowiska zewnętrznego, w jakim się ten proces odbywa. Ogólnie można by je określić w sposób następujący:
 1. Widzenie nie jest procesem natychmiastowym (potrzebny jest czas, aby nastąpiła reakcja, a kiedy zaniknie, wrażenie utrzymuje się jeszcze chwilę (dziesiątne części sekundy))
 2. Narząd wzroku jest zmysłem, który w sposób najbardziej widoczny realizuje cechę systemu percepcyjnego, jaką jest zmienność w czasie napływającej informacji

Bezwładność wzroku

- ◆ oko jest zdolne przechowywać wrażenie wzrokowe w czasie mniej więcej 0,1 sekundy
- ◆ fakt ten wykorzystywany jest w kinie, gdzie wyświetlane są kolejne nieruchome kadry filmu z prędkością 24 klatek na sekundę (w TV: 25 fps)
- ◆ podczas widzenia mózg pełni rolę korygującą, sprawia, że dwa jednakowe przedmioty znajdujące się niedaleko nas, ale w różnych odległościach nie wydają się nam różne rozmiarami

Własności widzenia

Związek czasu i intensywności bodźca, charakterystyczny dla wszystkich procesów fotochemicznych. Oko reaguje na ogólną sumę działającej energii. Dlatego też samo wrażenie można uzyskać zwiększając czas oddziaływania bodźca, przy równoczesnym zmniejszeniu jego intensywności.

Bezwładność wzroku

◆ złudzenia optyczne

- przyczyny powstawania złudzeń:

- szczególne ułożenie linii
- kontrast otoczenia
- odwrócenie uwagi
- naruszenie rytmu
- istnienie barwnego kontrastu
- warunki przestrzenne

◆ grafika trójwymiarowa

Własności widzenia II

Spostrzegawczość – polega na dostrzeganiu zmian w ogólnym wyglądzie przedmiotów i zjawisk oraz na dostrzeganiu licznych szczegółów niełatwych do wyodrębnienia. zależy od właściwości psychofizycznych odbiorcy, cech bodźca i kanału transmisji oraz struktury przestrzennej i czasowej pola widzenia

Własności widzenia II

Adaptacja, czyli zdolność dostosowywania się wrażliwości siatkówki do warunków oświetlenia (regulacja fotochemiczna). Czas adaptacji jest tym dłuższy, im większy jest stosunek luminancji (światło księżyca i słońca zmienia się w stosunku 1:10000000). Analogicznie do krzywych izofonicznych słuchu, te same wrażenia wzrokowe mają charakter warstwowy, uwzględniający zależność od natężenia i długości fali.

Własności widzenia II

Zbieżność oczu (konwergencja), czyli zdolność kierowania obojga oczu na jeden punkt. Przy prawidłowej reakcji na obu gałkach powstają dwa obrazy, które nakładają się na siebie i zostają skojarzone jako pojedynczy obraz.

Własności widzenia II

◆ DLACZEGO CZŁOWIEK MA PARĘ OCZU?

Gdy patrzymy na przedmiot ustawiony bardzo daleko od nas osie patrzenia obu oczu ustawione są prawie równoległe. Jeżeli przedmiot ten będziemy zbliżali w naszym kierunku, to mięśnie gałek ocznych będą zmieniać położenie gałek, tak aby osie widzenia podążały za tym przedmiotem, a tym samym przecięły się. Zjawisko to nosi nazwę konwergencji. Im bliżej oczu znajdzie się przedmiot, tym osie patrzenia przetną się pod większym kątem. Analizując ten kąt, mózg człowieka wnioskuje o odległości obserwowanego przedmiotu od oczu. Gdyby zatem człowiek wyposażony był w tylko jedno oko, bardzo trudno byłoby mu określać odległość obserwowanego przedmiotu od siebie.

Własności widzenia II

Stereoskopowość (stereopsja) – ang. *stereopsis*, czyli właściwość wzroku polegająca na postrzeganiu głębi (przestrzeni) obserwowanej sceny

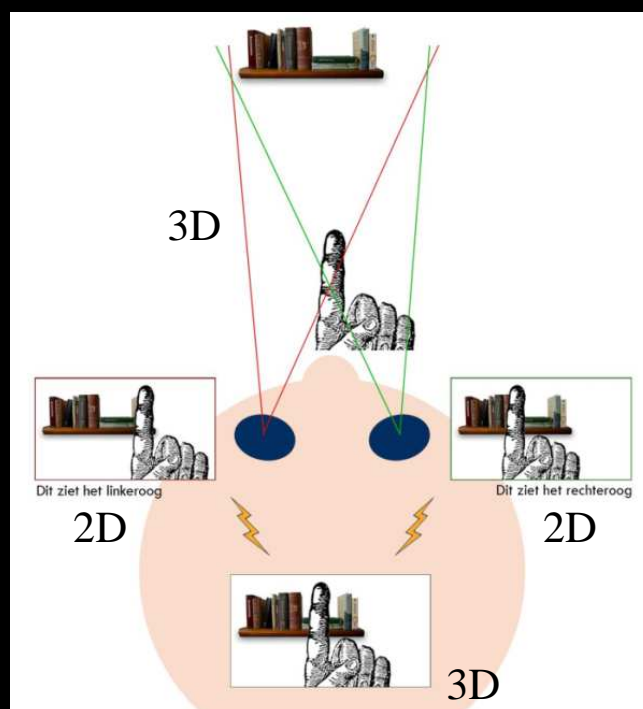
Zdolność ta wynika z faktu patrzenia na obraz każdym okiem z nieco innej perspektywy (paralaksa). Oceniana jest różnica obrazów powstających na siatkówkach obu oczu na podstawie następujących spostrzeżeń:

Własności widzenia II

- wzajemny stosunek wielkości przedmiotów,
- względna szybkość ruchu oddalonych przedmiotów,
- położenie jednych w stosunku do drugich,
- względna luminancja,
- ostrość widzenia.

Własności widzenia II

Stereoskopowość

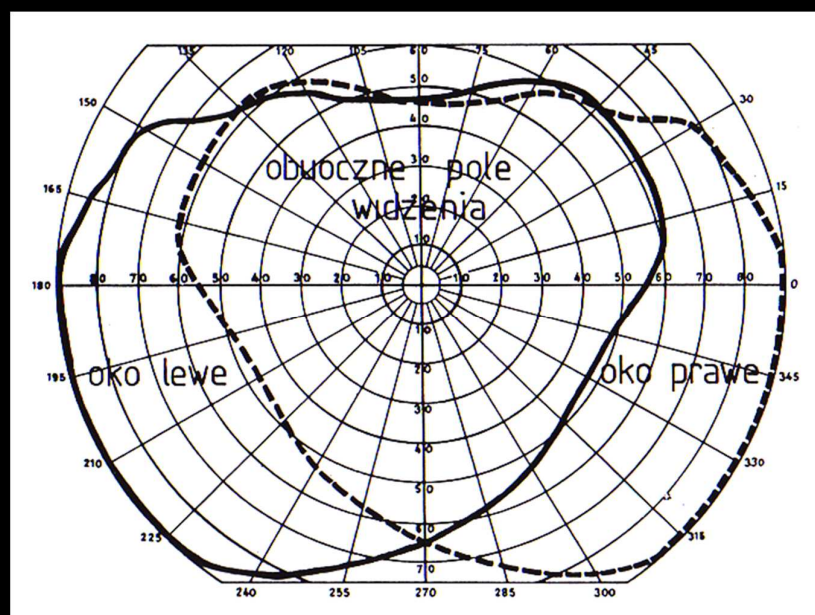
Własności widzenia II

Stereoskopia

- technika obrazowania bazująca na stereoskopowości (stereopsji) ludzkiego wzroku
- wyróżnia się wiele technik obrazowania stereoskopowego w zależności od zastosowanego sposobu filtracji lewej i prawej składowej obrazu stereoskopowego (3D)
- do każdego oka trafia porcja informacji przeznaczona właśnie dla niego, a nasz mózg wyciąga z tego trójwymiarowe wnioski
 - w odczucie głębi przekształcone zostają rozbieżności między obrazami z lewego i prawego oka

Własności widzenia II

Obuoczne pole widzenia

Własności widzenia II

Analiza obrazu nie jest szczegółowa lecz ogólna.

10% pola widzenia (peryferyjna część oka) dostarcza informacji o ruchu obrazu.

Własności widzenia II

Rozpoznawanie obrazów:

- proces interpretacji można uczynić w pełni świadomy, przez zastosowanie pełnej informacji,
- złudzenia optyczne w przypadku:
 - obrazów pozbawionych znaczenia,
 - możliwości konkurencyjnej obrazu,
 - usunięcie pewnych elementów obrazu,
 - dopasowywanie do wzorca,

Własności widzenia II

- znaczenie reguł (np. analiza przecięć w obrazie)
- efekty następne (ciągłość, ruch, zmiana jego kierunku, barwy),
- utrzymywanie się obrazu stałego mimo jego zmienności w czasie,
- złudzenie ruchu sygnału wywołane przemiennością jego położenia,

Własności widzenia II

- zatrzymanie obrazu – zjawisko jego znikania,
- spostrzeganie przestrzeni:
 - odległość przedmiotu a jego wielkość,
 - ta sama wielkość a inny kąt widzenia,
 - zmiana struktury powierzchni widzianej z różnych odległości i pod różnym kątem,
 - zbieganie linii (krawędzi a wymiarowość przedmiotu,
 - zmiana gradientu odstępów między elementami a informacją o odległości i kątach

Własności widzenia

- stopień rozbieżności kątów daje informację o położeniu przedmiotu w przestrzeni,
- znaczenie reguł i kontekstu (integracja informacji w spójną całość)

Własności widzenia II

Rozpoznawanie obrazów:

- proces interpretacji można uczynić w pełni świadomy, przez zastosowanie pełnej informacji,
- złudzenia optyczne w przypadku:
 - obrazów pozbawionych znaczenia,
 - możliwości konkurencyjnej obrazu,
 - usunięcie pewnych elementów obrazu,
 - dopasowywanie do wzorca,